

PATRIMONI DE L'ESGLÉSIA I PESTA NEGRA: LA PIETAT POPULAR A LA VILA D'IGUALADA (1340-1350)

Joan Cruz i Rodríguez

Presentació

És prou coneguda i estudiada la davallada de població que es produí en el nostre país, i arreu d'Europa, a partir del segon terç del segle XIV. La crisi de subsistències que va afectar el NO d'Europa no sembla haver arribat a Catalunya, on les fonts documentals comencen a parlar de crisi en 1333, que ha quedat en la memòria de tots com "lo mal any primer". Arran de les males collites i els seus efectes col·laterals (malnutrició, mortaldats), la població catalana començà un procés de davallada que arribà al seu punt àlgid en 1348, amb l'aparició de la pesta negra, que naus italianes varen portar de Crimea i que, amb tot, no fou més que una (si bé la més forta) de les moltes pandèmies que assolarien el Vell Continent durant tota la resta de segle i bona part de la següent centúria.

L'entrada de la mort, d'una manera tan forta, en la vida dels homes medievals, comportà una forta sacsejada en les maneres de pensar. Prou s'ha parlat, per part dels historiadors, de fenòmens com la dansa de la mort o les processions de flagel·lants. A nosaltres ens interessa un altre aspecte: les repercussions, en el patrimoni eclesiàstic, de l'augment de la pietat popular, a través de les deixes *post-mortem*.

Hem centrat el nostre estudi, com tots els que fem, en la comarca natural de la Conca d'Òdena, avui dins la de l'Anoia. La contrada, en l'Edat Mitjana, s'articulava al voltant de la vila d'Igualada, un cosenyoriu del rei i el monestir de Sant Cugat del Vallès. La vila, amb un terme molt reduït, era l'únic oasi reialenc entremig d'un desert de senyoriu, dominats directament pels Cardona o sota la seva àrea d'influència. Els nobles intentaren sempre apoderar-se de la vila, un important nucli mercantil, el que provocà grans enfrontaments entre els vilatans i els agents nobiliaris durant tota l'Edat Mitjana.

En el moment que ens interessa, al voltant de 1340, Igualada era en mans del monarca; després d'haver estat temporalment alienada en favor del vescomte de Cardona. No sabem quina població tenia (no hi ha fogatges per aquests moments), però sabem que la vila estava immersa en un procés de

creixement: l'any 1341, el Consell encarregava l'ampliació de l'església parroquial, on es congregava Consell General, davant la incapacitat per acollir-hi tots els vilatans, i els batlles, un de reial i un de monacal; rebien veïnatges amb molta freqüència, d'habitants de pobles veïns, com Òdena o Monthui, però també de llocs distants, com Olesa de Montserrat, Terrassa o Rubí.

Els manuals de testaments dels anys de la crisi

Per aquest moment, comptem en l'Arxiu Històric Comarcal (AHC) amb una sèrie de tres manuals de testaments, que abracen el període 1333–1350, és a dir, els anys més forts de la morbiditat. Contenen en total 421 testaments, a més d'alguns codicils, repartits de la següent manera: 1333, un testament; 1337, dos testaments, ambdós de malalts; 1338, un testament, de malalt; 1339, quatre malalts; 1340, dotze, nou d'ells malalts; 1341, quinze, d'ells catorze malalts; 1342, set, malalts; 1343, dotze, amb onze malalts; 1344, 14, tretze malalt; 1345, trenta-vuit, dels quals trenta-tres malalts; 1346 vint-i-set malalts; 1347, vint-i-vuit malalts; 1348, dos-cents quaranta-set, dels quals cent setanta-vuit malalts; 1349, cinc malalts, i 1350, vuitanta malalts. Utilitzarem, per al nostre estudi, els compresos entre 1340 i 1350, per tenir absoluta continuïtat cronològica. Com s'ha vist, la majoria dels testadors s'identifiquen com a malalts, normalment amb la fórmula "detentus magna egritudine". Si no ho estan, ho fan com a sans ("in mea sanitate"). Quatre testaments es justifiquen per altres raons: el 19 d'abril de 1343, Bernat Bot el fa "proponens ire in armata quam dominus Rex Aragonum facit contra Regem Maioricarum, in sanitate mea"¹; pel març de 1345, l'esposa d'Antoni Granell i la seva nora, Estranya, vídua del fill de l'anterior, com també Maşquerosa, vídua de Guillem Vilella, dicten la seva darrera voluntat "in mea sanitate proponens, deo adiuvante, causa peregrinacionis ad Sanctum Jacobum de Galliciam"². Na Masquerosa, com a mínim, no en tornà, ja que, en el mateix mes trobem un encant *post-mortem* dels seus béns.

En tots els testaments cal estudiar les disposicions, en les quals, el testador reparteix els seus béns, amb dos destinataris fonamentals: l'església i els parents. Habitualment, són aquests els qui reben les deixes més abundoses i un d'ells n'és l'hereu universal. Però a nosaltres ens interessa aquí l'heretatge eclesiàstic. Tots i cada un des testadors lleguen deixes per a l'ànima, a repartir entre les diferents esglésies de la vila i els voltants. Tots menys un, el jueu

1. Liber Testamentorum 1339–47, 22r.

2. Liber Testamentorum 1339–47, 38v, 40r, 41r–v.

Parló Caravida, que adreça les seves deixes a la sinagoga de Vilafranca i l'obra de l'escola menor de jueus de Barcelona³. Evidentment, no tots els testadors moriren i, per tant, no totes les quantitats serien percebudes. Tot i així, les dades que se'ns aporten són prou interessants per a fer-hi una ullada.

Les deixes testamentàries a l'església

L'església de la vila: Santa Maria

L'església, sota advocació de Santa Maria, havia estat, de fet, l'origen de la primitiva població. Es situava a la cruïlla de camins entre Lleida i Barcelona, i de Manresa a Vilafranca, i la cessió de drets sobre les terres que l'envoltaven per part dels Òdena en favor de Sant Cugat va ésser el germen del qual va sortir el primer nucli de població.

L'església havia estat, en origen, consagrada a sant Pere i santa Maria. L'advocació a sant Pere, que era també patró d'Òdena, desaparegué aviat, per quedar simplement la de la Verge, a partir de finals del segle XIII. Com ja hem comentat, la primitiva església, de factura romànica, s'havia quedat petita per a acollir les comunitats de vilatans. En 1341 el Consell va decidir l'ampliació. La veiem reflectida en els nostres testaments: el 29 de febrer de 1346, Pere Felip estableix que durant els deu anys següents a la seva mort es donin deu sous anyals per l'obra de la nova església⁴. Deixes similars fan, en 1348, el fill de Pere d'Ocelló, Rùmia, esposa de Pere Mateu, i Guillema, esposa de Bartomeu Safont⁵.

Com a parròquia de la majoria dels testaments, és la més beneficiada en les deixes. Com a mitjana, rep de cada testador entre un i dos sous, si bé sovint se li deixen quantitats superiors, que fluctuen entre cinc i els cent sous. En els documents, les deixes es consignen indiferentment a favor de l'església o de l'altar de Santa Maria. Descomptant les deixes per obra o altres finalitats concretes, l'església rep en 1340 un total de 19 sous sis diners; en 1341, 19 sous; en 1342, set sous; en 1343, 21 sous; en 1344, 23 sous; en 1345, 37 sous set diners; el 1346, 26 sous el 1347, 55 sous 2 diners en 1348, 629 sous 2 diners que fan un total de 837 sous 6 diners. Òbviament, aquesta no fou la quantitat rebuda, però, amb tot, sobrepassa, de molt, la que li fou atribuïda en períodes similars de temps en decennis anteriors i posteriors, sempre entre

3. Liber Testamentorum 1347-48, 4r-v.

4. Liber Testamentorum 1339-47, 55v-56r.

5. Liber Testamentorum 1347-48, 1r-2r.; 64r-66r.; 54r.

200 i 300 sous per decenni. A aquests diners, cal afegir-hi d'altres llegats amb finalitats especials, com els 30 sous llegats per Guillem Andreu el 22 de juliol de 1348 per a comprar un llibre ordinari⁶ o els 100 sous llegats el 13 de febrer de 1344 per Antoni Vidal per a l'adquisició d'un pal·li⁷. Amb les deixes, l'església pogué completar el seu aixovar, que tenim descrit en un inventari de mitjans segle XV.

Altra deixa important la constitueix la cera. És difícil imaginar una església medieval sense multitud d'espelmes enceses, fent pujar el fum i, amb ell, les ànimes dels fidels a Déu. L'espelma de mitja lliura és la tònica dominant, si bé n'hi ha, en els documents, de fins dues lliures. Per fi, les misses. Possiblement no s'arribessin a fer totes les que es disposen, perquè no hi hauria efectius humans per a dur-les a terme. Tan sols cal dir que no són estranyes les deixes de 50 a 100 misses.

Els altars

Segons la *Història d'Igualada*, de Joan Segura⁸, els primers altars o capelles de l'església gran, que foren els de Santa Llúcia i Sant Llorenç, són datables des del 1394. Posteriorment, altres se n'afegirien. Els nostres testaments ens mostren que els dits altars, i alguns altres, són prou anteriors i es poden datar ja pels volts de 1340, en què són subjectes de deixes testamentàries.

L'altar de Sant Pere:

A Sant Pere havia estat dedicada la primitiva església, com s'ha dit, però aviat perdé la codedicació en favor de Santa Maria, restant el seu culte sols en un altar o capella. Pel que podem veure en la documentació, no era dels que comptava amb més devots. Tan sols apareix en dos testaments, l'un de 1341 (n'Alemanyà) i un de 1388 (Guillem Ferrer)⁹.

L'altar de Sant Blai:

És citat sols en tres ocasions, els anys 1341, 1348 i 1350, però rep deixes simbòliques (una espelma de mitja lliura, un sou i sis diners, respectivament), per què cal suposar-li una introducció relativament recent a la vila. Segons un manual publicat per Mn. Segura¹⁰, en 1784 era sota el patrocini de Ramon

6. Liber Testamentorum 1347-48, 11r-12r.

7. Liber Testamentorum 1339-47, 31r.-32r.

8. SEGURA, Joan, Prev.: *Història d'Igualada*. Barcelona, Estampa d'Eugeni Subirana, 1907.

9. Liber Testamentorum 1339-45, 13r-v.

Liber Testamentorum 1347-48, 56r-56 bisv.

10. Op. cit. nota 8.

Segura i donava un rendiment de 12 lliures, amb càrregues de dotze sous.

L'altar de Sant Joan:

Adquireix rellevància a mesura que avança el decenni. No apareix citat fins al 1345, en què rep una deixa d'un sou. Les seves grans deixes són en 1348 (22 sous 1 diner, més 10 sous per una espelma). Estava lligat a la família Vidal, ja que dues dones de la nissaga, esposes d'Arnau i Pere Vidal hi deixen, cada una, en 1348, 20 sous per un calze¹¹. El mateix any, Guillem Genovès, hi establí un preverat, sota patrocini de son fill¹². En 1784 ens és presentat sota patrocini de Bernat d'Ocelló, amb una renda de 2 lliures, 18 sous i càrregues per 2 lliures, 19 sous, 6 diners.

L'altar de Sant Llorenç:

Aquesta capella, que Mn. Segura data de 1394, apareix citada un cop en 1348, en el testament d'Elisenda, esposa d'Andreu Febridror¹³, que li llega un sou. A finals del XVIII era patrocinada per Guillem Morató, sens cap renda i unes càrregues de sis sous.

L'altar de Jesucrist:

És, després del de Santa Maria, el més important i beneficiat. Apareix ja en els testaments de 1341. A més de diners en efectiu, és important l'establiment de pensions que s'hi fan. Així, en 1344 s'hi estableix un censal de 20 sous, i el 1348 s'hi lleguen 43 sous, entre diferents deixes, per a establir-hi sis censals.

L'altar de Santa Llúcia:

També datat del 1394 per Mn. Segura. És possible que, en aquests moments, no estigués encara del tot constituït, ja que en els documents apareix sovint de forma confusa, com a altar o bé com a bací de Santa Llúcia. Altres vegades, el notari el confon amb Santa Llúcia de Rajadell, al Bages. En el memorial citat, apareix sota patronat de Pere d'Uronies, amb una renda de 2 lliures, 13 sous i unes càrregues d'11 lliures, 19 sous.

11. Liber Testamentorum 1347-48, 61r.; 30r-v.

12. Liber Testamentorum 1347-48, 57r-58r.

13. Liber Testamentorum 1347-48, 29v-30r.

La Capella d'en Truyols:

Pel seu testament, de 7 de novembre de 1340¹⁴, Pere Truyols, d'una de les nissagues més importants de la vila, estableix la creació d'una capella familiar, a l'església de Santa Maria, la qual dota amb 90 sous, 2 diners censals sobre uns horts, terres, cases i vinyes de la seva propietat. N'establí fins el prevere: Pere, fill natural de son fill. En el manual tants cops esmentat, apareix a finals del segle XVIII una capella patrocinada per un tal Pere Truyols, de nom Ntra. Sra, de les Olles, que pot ésser-hi identificable i que no té ja, en aquells moments, ni renda ni càrregues.

La capella d'en Sabata:

És confusible amb l'anterior, ja que la seva dotadora és n'Elisenda, vídua de Pere Truyols, el qual, en 1348¹⁵ estableix la creació d'una capella per Crist i la Verge, en què constin els escuts dels Sabata i els Truyols, i a la qual deixa 1000 sous, constituint son prevere son hereu universal. Òbviament, la coincidència de noms fa pensar que pugui identificar-se amb l'anterior. Les dades que en tenim fins ara no ens permeten d'avaluar cap de les dues hipòtesis més que l'altra, si bé és cert que en el manual de 1784 apareix esmentada una capella d'en Sabata.

La capella d'en Pere Vives:

Fou creada pel testament de Pere Vives, el cinc de juny de 1333¹⁶, que hi establí un preverat amb missa diària i donació d'un camp. Apareix citada en els testaments del seu descendent Pere Vives i de l'esposa d'aquest, n'Elisenda, que hi deixen 100 i 50 sous respectivament. Segons el manual del XVIII, podria identificar-se amb la capella de la Mare de Déu de les Neus, patronada per un Pere Vives, amb una renda de 5 lliures i càrregues de 12 sous.

La capella d'en Forn:

Va ésser constituïda per Guillem de Forn, en data que desconeixem. La seva gran dotació, però, fou a càrrec de son fill Pere, "gravi egritudine detentus", el 28 de juny de 1348¹⁷, que hi deixà 2000 sous en efectiu, herència del pare, i diferents censos per valor de 104 sous 16 diners quarteres de forment. Va ésser cedida, en aquest testament, a son confessor, Ramon de Font de Lop.

14. Liber Testamentorum 1339-40, 20r-v.

15. Liber Testamentorum 1347-48, 68r.-69v.

16. Liber Testamentorum 1339-45, full solt

17. Liber Testamentorum 1347-48, 84r.-85r.

A cada altar:

Portats sovint per la urgència de la malaltia, els testadors no s'entretenen a fer distincions a l'hora de testar i opten per la via més ràpida, que sovint dóna la sensació d'haver estat suggerida pel confessor o el notari: la deixa es fa a tots els altars i capelles per igual. En aquests casos, la deixa-típus és de sis diners per altar, el que suposa, en el moment àlgid de 1348, un total de 198 sous, 10 diners per altar.

L'església comptava, doncs, a mitjans segle XIV, amb entre vuit i deu altars o capelles (amb la difícil identificació de la de Santa Llúcia i les d'en Truyols i en Sabata), de les quals un terç, com a mínim, són fruit dels testaments de la crisi, totes tres, s'ha de dir, lligades a importants famílies i molt ben dotades.

Els aniversaris

A part del capital efectiu del diner llegat en mà, el que apareix com a deixa més important, per la seva durada, són les pensions per aniversari. En efecte, un dels desitjos més grans dels qui testen és el de no ésser oblidats pels seus veïns, i tenir sempre algú que resi per ells. És per això que estableixen la creació d'aniversaris, és a dir, de celebració de misses coincidint amb el dia de la mort o bé amb el de la mort d'algú proper. Per a sufragar aquests oficis, s'estableixen habitualment censals "ad imperpetuum", que donen un rendiment anyal amb el qual poder cobrir les despeses de la missa. En la major part dels casos que hem estudiat, els testadors deixen, per a la compra de censals, 100 sous que, segons consta en els mateixos documents, fan 10 sous censals anyals. Amb aquestes deixes, l'església s'assegura unes rendes fixes inamovibles, que són de gran importància per al seu sosteniment. Cal pensar que la pensió de censal sobrepassa, en molt, la despesa de l'aniversari, fins si aquest no es valora en tan poc com ho fa l'1 de juliol de 1348¹⁸ Jaume de Colells, prevere beneficiat a Santa Maria, que deixa vuit diners per a fer trenta misses.

A més dels diners, els censals s'estableixen sobre béns immobles. En la nostra documentació, aquests establiments són certament escassos, sobretot durant l'any 1348, com si hi hagués per part dels testadors una recança a prendre terres i cases als fills. De trenta-quatre establiments, que renden 458s anyals, sols set ho són sobre immobles, i per un valor total de 50 sous. Tot i així, els béns són força importants: unes cases, els drets sobre un molí i fins una comanda i una collita de safrà¹⁹. Conservem, a l'A.H.C., un llibre d'aniversaris de la parròquia, de començaments del segle XVIII. La manca de

18. Liber Testamentorum 1347-48, 49v-50r.

19. Liber Testamentorum 1347-48, 50r-v.

temps ens ha impedit de fer-ne un buidatge, estudi que encara tenim entre mans.

La capella de Santa Maria Egipcíaca:

Era fora del recinte de l'església i fins de la vila, on avui se situa el convent d'agustins. S'hi solien tenir els hostatges pendents de resolució judicial. En els nostres documents, no apareix fins al 1348 en què rep, a més d'una quantitat gens negligible de diners (15 sous 9 diners), dues espelmes de mitja lliura i dues quarteres d'oli censals, augmentades en 1350 amb una quartera de forment. Segons el manual del XVIII, era sota patronatge de Francesc Sagrera, sense cap renda i unes despeses de 12 sous anyals.

La capella i hospital de Sant Bartomeu:

De 1282 data el primer manual de protocols conservat en el nostre arxiu i, des d'aleshores, tenim coneixement de l'existència de l'hospital. Ens apareix en la documentació com a adreçat a la cura de malalts, i sota l'advocació del patró dels adobers, de gran tradició a la vila. És present des del primer dels nostres documents, si bé se'n diferencia sovint la capella. Per la seva dedicació se l'acostuma a dotar, més que amb diners (en 1348, 79 sous, 9 diners) amb roba blanca, de llit: cobrellits, mantes, llençols, flassades...). No degué funcionar com a hospital durant l'epidèmia, o degué quedar desbordat, car no apareix amb la freqüència que caldria en aquest cas. Destaquem, però, l'existència del testament, el 21 de juny de 1348²⁰, d'un prevere en ell beneficiat, Ramon Genovès, el qual, segurament sa (no fa constar la malaltia), però en contacte freqüent amb la morbiditat, deixa diferents terres i alocs a l'hospital, si bé no el fa el seu hereu universal.

Altres deixes pies:

A banda les ja citades, els testadors cerquen causes pietoses a què destinar part dels seus diners:

Les espelmes (*cerae sabatinae*), que cremin sempre a l'església. S'hi fa gairebé sempre referència, si bé en quantitats no gaire grans (entre sis diners i dos sous).

20. Liber Testamentorum 1347-48, 50r.-v.

La redempció de captius. En una època de fortes inestabilitats i guerres, el perill de caure en mans d'enemics i no poder ésser rescatat és prou present per a crear un orde religiós (els mercedaris) i perquè tothom, en testar, hi deixi una petita quantitat (al voltant dels sis diners).

Les *puellae maritandae* o noies per casar. Ens apareixen sols en 1344 i en 1348, però amb unes deixes molt importants: 300 i 201 sous, respectivament. És evident la por a no poder casar la filla no dotada.

Els *pauperes verecundantes* o pobres vergonyants són l'"estrella" de les donacions: 870 sous en tot el decenni (483 sous en 1348). Qui no pot ésser, demà, un d'ells?²¹.

A part d'aquestes deixes, administrades per l'església, cal citar-ne una d'administrada pel consell de la vila: l'adreçada a la compra d'un terreny per a nou cementiri, donat el desbordament de l'antic per la gran mortaldat. Això es féu en 1348, i ho tenim reflectit en tres dels nostres testaments, que hi fan deixes per 13 sous, 6 diners totals.

Els confessors:

La figura del confessor és de cabdal importància per a l'home medieval, en el trànsit cap a la mort. Els moribunds, davant una fi sobtada, desconeguda, mai (i ara menys) compresa, cerquen arribar lliures de pecat al judici de Déu. En tots els casos en què el testador fa constar expressament la seva malaltia, consta també una deixa al seu confessor, que ha estat al seu costat oferint-li consol i preparant-lo per a la mort. Al llarg dels deu anys de què ens ocupem, coneixem el nom d'una dotzena de confessors, que probablement formaren part de la comunitat de la parròquia. De cap d'ells, però, se'ns fa cap referència a la detenció d'un benefici, o una capella, i tan sols en un cas, el de Pere de Mirambell, se'ns cita que ocupa la vicaria (entre 1343 i 1345).

Alguns preveres apareixen sols en els primers anys: Pere Cornet (1340-41), Joan Català (1341), Pere Andreu (1343-45). D'altres, sols en 1348, com si, davant la pandèmia, hagués estat necessari augmentar el nombre de capellans per a atendre totes les ànimes: és el cas de Ramon Esteve, Guillem Mulner, Pere Bonet, Arnau Sespelt o Berenguer Súrria.

D'altres, encara, són figures importants al llarg de tot el decenni, i apareixen en la major part dels documents. El més destacat és Ramon de Font de Llop. Ja l'hem vist, en parlar de les capelles, com a hereu de la de Guillem Forn. És un prevere antic en la vila, car ja apareix en el decenni dels 30. És el

21. A banda, trobem deixes per la caritat pública, que desapareixen a partir de 1345.

confessor, entre 1340 i 1348, de 53 dels testadors, i apareix sovint com a testimoni o fins com a marmessor. Probablement, els seus orígens foren estranys a la vila, car el seu cognom es correspon a un mas, el de Font de Llop, al terme de Monthui, on trobem, al voltant de 1330, un Ramon, casat amb Rúmia, establerts posteriorment al carrer de Llevador d'Igualada. No podem establir encara una identitat entre ambdós. El Ramon prevere i confessor rebé, pels seus serveis, entre 1339 i 1348, la gens negligible quantitat de 162 sous (47 abans de 1348).

L'altra figura destacada és, entre 1347 i 1348, Pere Gener, que en algun moment és anomenat rector. Pertany a la família homònima, un exemple prou clar dels efectes de la morbiditat: el seu parent Guillem, vidu abans de 1348 (l'esposa, Masquerosa, fa testament en 1339²²) testa, malalt, pel juliol d'aquest any²³, mortes ja ses filles, en favor de la seva ànima. En Pere fa la seva feina, sobretot, l'any de la pesta: d'aparèixer en 4 testaments en 1347, passa a fer-ho, l'any 1348, en 21, heretant un total de 80 sous, lluny encara dels 115 que rep en Font de Llop en el mateix període.

Els monestirs:

Fins a finals del segle, cap orde monàstic no s'havia establert a Igualada, ocupant el seu lloc els monestirs dels pobles veïns. Curiosament, i malgrat ésser la vila condomini del monestir de Sant Cugat, no es veu cap devoció envers aquest cenobi, en la documentació, ja que és tan sols subjecte d'un llegat en tots els nostres testaments (el de Maria, esposa de Pere Esteve, de juny de 1348²⁴).

Els monjos que actuaven a la vila provenien fonamentalment de Manresa, Vilafranca o Cervera, on anaven a professar els vilatans que entraven en religió. De Manresa venien els frares predicadors i els carmelitans, els convents dels quals rebien una pensió anyal de la vila. Ambdós apareixen en els testaments, amb unes deixes totals, per al període estudiat, de 119 sous, 6 diners i 68 sous, 10 diners, respectivament. Un sol cop se'ns cita el monestir de menorettes, en 1344²⁵, per ésser-hi monja la germana del testador.

De Vilafranca venien els framenors que són, de tots el ordes, els més beneficiats en les deixes, amb 128 sous, 6 diners. De Cervera, els monjos de Sant Antoni (deixes per 37 sous 6 diners). Ocasionalment, veiem també alguna devoció pels predicadors o els agustins de Barcelona.

Atenció a part mereix el monestir de Montserrat, molt lligat a la vila per

22. Liber Testamentorum 1339-45, 3v.

23. Liber Testamentorum 1347-48, 75r.

24. Liber Testamentorum 1347-48, 117r.

25. Liber Testamentorum 1339-47, 31r-32v.

ésser senyor directe de moltes terres a la baronia d'Òdena. Apareix gairebé en tots els testaments, amb una deixa habitual d'un o dos sous, el que fa un total de 573 sous, 6 diners en tot el decenni. En alguns casos (tres en total) se'ns citen també deixes als monestirs de Santa Cecília i Santa Anna, lligats al cenobi montserratí, com també un, per nosaltres no localitzat: Sant Miquel, prop de Montserrat.

Altres parròquies:

No sols són dotades, en la nostra documentació, les esglésies d'Igualada. Recordem la petitesa del terme (en 1379 es diu que "tot just té més llargada que un tret de ballesta")²⁶. L'al·luvió de població immigrada i les relacions estretíssimes amb els pobles veïns. Això fa que apareguin sovint esglésies dels voltants, o fins més llunyanes. Per no ésser massa extensos, sols citarem totes aquelles que reben deixes.

– A Òdena, l'església parroquial de Sant Pere, amb les capelles de Santa Maria i Sant Joan, i les capelles de Sant Miquel i de Sant Bernabeu (tan ben dotada com la parròquia)

– A l'Espelt, l'església parroquial de Santa Magdalena i, sobretot, la capella de Sant Jaume Ses Oliveres, la que més deixes rep en tot el període (46 sous).

– A Sant Martí de Tous: les capelles de Sant Pere de l'Ermi, Santa Maria de Sentfores, St. Pere d'Ocelló, Sta. Maria de Roquetes, Sta. M^a del Coll de clariana, les de Sant Cristòfor i Sta. Mª de Vilaseca de Fiol, i la parroquial de St. Martí.

– A Montbui: les de Santa Coloma i Santa Maria i Margarida.

– Altres de la comarca: Vilanova del Camí (St. Hilari), Carme (St. Martí i capella de Sta. Mª de Collbàs), Castellolí (St. Vicenç), Copons (Sta. M^a), Jorba (St. Pere i St. Salvador), Claramunt (Sta. Maria i Sta. Margarida), Rubió (Sta. Maria i St. Pere i St. Miquel d'Ardesa), Capellades (Sta. Maria), Vallbona (Sant Bartomeu), Piera (Sta. M^a), Orpí (Sta. M^a i St. Miquel, i capella de Sta. Càndida), Maians (St. Andreu i Sta. M^a), Calaf (St. Pere i St. Jaume), la Guàrdia de Montserrat (St. Pau Vell i capella de St. Simó l'Estilita), Castellfollit del Boix (el Roser).

– De fora de la comarca: Sta. Coloma de Queralt (Sta. Mª de Bell-lloc), Terrassa (St. Antoni), St. Antolí (St. Antolí de Pallarols, a la Segarra), Sta. Llúcia de Rajadell (al Bages), Rubí (St. Pere)...

26. Cit. per Joan CRUZ, *Els privilegis de la vila d'Igualada*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990, pàg. 31.

A tall de conclusions

A partir de les dades que hem ofert, podem extreure algunes conclusions que podem titllar encara de provisionals, esperant poder contrastar les dades que ens han ofert els documents consultats amb altres coetanis d'altres parròquies.

– La crisi provocada per la pesta nega suposa, per a la nostra església, un important augment de patrimoni, amb l'adquisició de béns immobles i, sobretot, de rendes.

– L'església de Santa Maria d'Igualada creix, en fundar-s'hi com a mínim tres noves capelles o altars, amb una molt bona dotació.

– Podem retrotreure la data de creació d'algunes de les capelles conegudes, fins ara situada pels voltants de 1390, a cinquanta anys abans.

– L'atac de la malaltia suposa un augment dels efectius humans d'eclesiàstics, davant la incapacitat dels preexistents per a assolir tots els deures.

– La indefensió davant la mort comporta un augment de la pietat, que porta a ajudar els desvalguts i a recordar els orígens, cercant en la fe la salvació de l'ànima davant la fallida del cos.

Esperem que propers treballs ens permetin d'aportar noves dades sobre un període tan interessant i de canvis tan cabdals per a les gents de la Corona d'Aragó i de tot el Vell Continent.